

**RELACJE MAJĄTKOWE W GOSPODARSTWACH
O ZWIERZĘCYCH TYPACH ROLNICZYCH**

Magdalena Kozera, Olga Stefko, Karolina Jąder

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. W artykule podjęto próbę określenia relacji majątkowych w polskich gospodarstwach o zwierzęcych typach produkcji. Podkreślono rolę kierunku produkcji, jako wyznacznika struktury i relacji zasobów majątkowych gospodarstw. Wskazano na strukturę rodzajową majątku i zmiany jej składników. Stwierdzono, że spośród omawianych grup gospodarstw największą mobilnością rynkową cieszą się gospodarstwa typ H (zwierzęta ziarnożerne).

Słowa kluczowe: gospodarstwa o zwierzęcych typach rolniczych, zasoby majątkowe, struktura majątku

WPROWADZENIE

Realia gospodarki rynkowej uwidaczniają fakt, iż kierowanie gospodarstwem rolnym w wielu jego aspektach, w zasadniczy sposób nie odbiega od zarządzania podmiotem gospodarczym, działającym w innym dziale gospodarki. Podejmowanie decyzji zarządczych wymaga zarówno umiejętności bieżącego analizowania sytuacji rynkowych, jak i sprawnej analizy zaszczości gospodarczych wyrażonych zapisami księgowymi. Prawidłowa ocena informacji z tych zakresów stanowi podstawę wyboru kierunku rozwoju wszystkich podmiotów, w tym także gospodarstw rolnych, zwłaszcza zwierzęcych, najsilniej związanych z rynkiem i najbardziej podatnych na jego oddziaływanie. Z obserwacji zmian zachodzących w obrębie tej grupy podmiotów można wysnuć wiele istotnych wniosków, zarówno z punktu widzenia sytuacji bieżącej, jak i w aspekcie zamierzonych zmian zasad wsparcia finansowego rolnictwa europejskiego, określonych ramami budżetu UE na lata 2013-2020. W świetle przewidywanych uwarunkowań makroekonomicznych, w niezbyt odległej przyszłości, istotne wydaje się dokonanie dia-

gnozy wewnętrznych zasobów polskich gospodarstw zwierzęcych, jako punktu wyjścia do określenia ich predyspozycji i możliwości rozwoju na zliberalizowanym w znacznym stopniu rynku. W literaturze przedmiotu podkreśla się fakt, że do podstawowych zadań w planowaniu zasobów majątkowych przedsiębiorstw zalicza się określenie ich właściwego poziomu i struktury [Kulawik 1995, Wasilewski 2005]. Środki trwale gospodarstwa rolniczego są przy tym uważane za czynnik wywierający zasadniczy wpływ na jego organizację, bieżące prowadzenie oraz wyniki ekonomiczno-finansowe [Łęczycki 2005].

Celem artykułu jest określenie struktury i relacji zasobów majątkowych gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą w Polsce, jako istotnego czynnika decydującego o możliwościach rozwojowych tych jednostek.

MATERIAŁ I METODY BADAWCZE

Zastosowanie klasycznych metod analizy finansowej przedsiębiorstw w gospodarstwach rolniczych napotyka na wiele trudności natury obiektywnej, takich jak np. ich techniczno-organizacyjna odmiennosc czy niedostateczny zakres możliwych do otrzymania w większości jednostek danych finansowo-księgowych, wynikający z braku prowadzenia systematycznej i pełnej sprawozdawczości. Obok utrudnień natury ogólnej istotnym czynnikiem ograniczającym gromadzenie i wstępne przetwarzanie danych jest czaso- i pracochłonność tych procesów oraz niechęć niektórych właścicieli gospodarstw do współpracy z jednostkami badawczymi. Te i inne przesłanki powodują, że analiza finansowa może być prowadzona na podstawie danych gospodarstw celowo dobranych bądź danych średnich, uzyskanych z systemu zbierania danych rachunkowych w rolnictwie, określanego jako polski FADN¹. Przydatność informacji z tego systemu wynika z przyjętej konwencji zbierania i opracowywania danych według reguł rachunkowości zarządczej, co umożliwia odzwierciedlenie sytuacji gospodarstw rolnych pod kątem podejmowania decyzji rozwojowych.

Badaniu poddano trzy grupy gospodarstw zwierzęcych o następujących typach rolniczych: F – krowy mleczne, G – zwierzęta żywione w systemie wypasowym (bez krów mlecznych), H – zwierzęta ziarnożerne (głównie trzoda chlewna i drób). Wybór tych grup gospodarstw wynikał między innymi z założenia, że podmioty te charakteryzują się większą towarowością produkcji niż gospodarstwa o roślinnych typach produkcji, a przez to w większym stopniu są podatne na wpływy otoczenia rynkowego, co w konsekwencji znajduje wyraz w strukturze i relacjach ich majątku [Baum i Wielicki 2004].

Uznając zasoby majątkowe gospodarstw, a szczególnie możliwość ich efektywnego wykorzystania, za element bazowy, w warunkach dynamicznie zmieniających się potrzeb rynkowych, podjęto próbę oceny ich znaczenia dla utrzymania możliwości rozwojowych badanych gospodarstw. Za podstawę analizy i ocen przyjęto dane bilansowe systemu FADN. Badanie bilansu umożliwia, między innymi, określenie możliwości

¹ Jest to baza danych gromadząca informacje pochodzące z gospodarstw towarowych, za które według FADN, są uważane gospodarstwa należące do grupy wytwarzającej w danym regionie lub kraju co najmniej 90% wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej. Dla każdej działalności obliczenia odnoszone są do 1 ha lub do 1 sztuki zwierząt [Wyniki standardowe... 2003, 2004, 2005, 2006].

adaptacji przedsiębiorstwa do zmiennych warunków rynkowych, poprzez ocenę stanu i dynamiki zmian zasobów gospodarczych. Przyjęty okres badawczy, tj. lata 2002-2006, umożliwia dokonywanie porównań kilkuletnich, charakteryzujących się większą użytecznością analityczną oraz pozwalającą na względnie realne określenie przyszłych trendów rozwojowych. Analiza aktywów bilansu umożliwia określenie udziału poszczególnych składników majątku w ich ogólnej sumie oraz zachodzących zmian i relacji, mogących mieć wpływ na możliwości rozwojowe gospodarstw.

Dla potrzeb artykułu obliczono podstawowe wskaźniki struktury i relacji majątku na podstawie danych średnich, które umożliwiają uzyskanie wyników przybliżonych, ale przydatnych do wnioskowania o stanie i zmianach zasobów gospodarstw o zwierzęcych typach produkcji.

Wskaźniki struktury wyrażają relacje majątku trwałego i obrotowego w majątku całkowitym. Umożliwiają one ocenę sytuacji majątkowej przedsiębiorstwa z punktu widzenia jego możliwości produkcyjnych i zdolności osiągnięcia zysku. Duży udział aktywów trwałych w majątku całkowitym wskazuje na fakt, iż majątek przedsiębiorstwa jest mało elastyczny (jego zdolność dostosowawcza do zmian otoczenia jest mała), ryzykowny (na wypadek zmian sytuacji rynkowej), a ponadto jest kreatorem wysokich kosztów stałych i czynnikiem ograniczającym zdolność osiągnięcia zysku [Gabrusewicz 2001]. Struktura majątku zdominowana przez majątek obrotowy jest dla przedsiębiorstwa korzystniejsza, gdyż majątek ten stwarza możliwości dostosowania się do potrzeb rynku (konkurencyjność), poprawia płynność finansową, a w efekcie przyczynia się do wzrostu zysku [Bieniasz i Gołaś 2008]. Istotą problemu jest taka organizacja wzajemnych proporcji między obiema grupami środków, żeby przy posiadanych zasobach środków trwałych maksymalizować nakłady środków obrotowych [Łęczycki 2005].

Do najczęściej stosowanych wskaźników relacji należą wskaźniki związania oraz produktywności majątku. Pierwszy z nich informuje o stopniu elastyczności przedsiębiorstwa w dostosowaniu się do zmian rynkowych, a jego wielkość przekraczająca jeden wskazuje na przewagę majątku trwałego i świadczy jednocześnie o małej elastyczności przedsiębiorstwa w dokonywaniu zmian restrukturyzacyjnych. Wskaźnik mniejszy niż jeden jest symptomem większych możliwości do przeprowadzania zmian. Wzrost wskaźnika unieruchomienia rozpatrywany w czasie oznacza pogorszenie się elastyczności przedsiębiorstwa, a spadek świadczy o poprawie sytuacji w tej kwestii.

Wskaźnik produktywności środków gospodarczych charakteryzuje ich aktywność w procesie produkcyjnym. Jedną z miar tej aktywności jest relacja pomiędzy majątkiem rzeczowym (środki trwałe i zapasy), a majątkiem finansowym (należności i środki pieniężne) [Gabrusewicz 2001, Szymańska 2007]. Produktywność odzwierciedla nie tylko stopień wykorzystania majątku, lecz także skutki działania wielu różnorodnych czynników wpływających na niego (np. zmiany w strukturze zasobów majątkowych, produkcji, zatrudnienia, poziom jakościowy produkcji itp.) i stopień intensywności wykorzystania majątku w procesach gospodarczych prowadzonych w przedsiębiorstwie. Interpretacja tego wskaźnika jest bardziej złożona i uzależniona od rodzaju prowadzonej działalności. Korzystna sytuacja dla przedsiębiorstwa występuje wtedy, gdy relacja między majątkiem rzeczowym a finansowym jest wyższa niż jeden. Wzrost wielkości tego wskaźnika w przedsiębiorstwie produkcyjnym wskazuje na rozwojowe ukierunkowanie i inwestycje w majątek produkcyjny, a spadek oznacza brak pewności w zakresie sytuacji rynkowej. Może oznaczać również przygotowanie do zmiany branży lub kierunku działalności.

WYNIKI BADAŃ

Poziom i struktura zasobów majątkowych większości gospodarstw rolnych są zderminowane naturalnym, przyrodniczym charakterem procesów uprawowych, hodowlanych i przetwórczych. Chociaż uzależnienie to traci na znaczeniu wraz z rozwojem nowych technologii w wyniku postępu naukowo-technicznego, niemniej jednak wywiera istotny wpływ na rodzaj potrzebnych środków do prowadzenia działalności gospodarczej. Realnym odzwierciedleniem tego uwarunkowania jest struktura majątku, wyrażona w postaci bilansowych aktywów trwałych i obrotowych. Zapisy księgowy, umożliwiając między innymi jednoznaczny podział wszystkich zasobów jednostki według kryterium „czasu związania”, pozwalają na określenie różnorodnych relacji, obrazujących możliwości dokonywania ich konwersji, niezbędnych ze względu na zmiany potrzeb rynkowych. Można stwierdzić, że zmiany poziomu, a szczególnie struktury zasobów majątkowych, mogą być istotnym nośnikiem informacji o oddziaływaniu otoczenia, a co za tym idzie, o jego wpływie na możliwości rozwojowe gospodarstw rolnych.

Ocena struktury majątku badanych grup gospodarstw zwierzęcych wskazała na dominujący udział aktywów trwałych, który w gospodarstwach mlecznych i wypasowych wynosił około 90%, a w gospodarstwach ziarnożernych – około 80%. Wskaźnik ten charakteryzował się niewielkim trendem spadkowym, czego wyrazem był wzrostem udziału aktywów obrotowych w majątku ogółem. Wyraźnie niższa wartość tego wskaźnika w gospodarstwach trzodowych i drobiowych wskazuje na relatywnie mniejsze znaczenie tradycyjnych czynników produkcji, takich jak ziemia, budynki, budowle i maszyny dla tych kierunków produkcji rolniczej. Jak wiadomo, budynki i budowle tworzą tzw. bierną część środków trwałych w gospodarstwie rolniczym i mają pośredni wpływ na efektywność procesów gospodarowania, natomiast wpływ pozostałych środków trwałych na wyniki produkcyjne i ekonomiczne jest zdecydowanie bardziej bezpośredni [Łęczycki 2005]. Nadal jednak znaczący udział mało mobilnych środków gospodarczych stanowi jedną z głównych barier ograniczających możliwości efektywnego wykorzystania posiadanych zasobów. Przykładowo, w przedsiębiorstwach produkcyjnych sektora pozarolniczego udział aktywów trwałych stanowi około 60%, a przedsiębiorstwa usługowego około 30%².

Uzyskane wyniki wskazują na tendencje podobne jak u Sadowskiego i in. [2008], którzy wskazali, że rolnictwo charakteryzuje się koniecznością zaangażowania znacznych środków trwałych w procesy produkcyjne. Zaangażowanie to należy rozumieć zarówno w sensie bezwzględnym, jako jego wartość wyrażoną w pieniądzu, jak i względnym, jako udział majątku trwałego w aktywach. Autorzy ci podają, że udział środków trwałych w gospodarstwach wynosi średnio 83% wartości aktywów ogółem. Taka struktura majątkowa gospodarstw rolnych jest generalnie niekorzystna, gdyż negatywnie wpływa na możliwość odnawiania się majątku. Aktywa trwałe przenoszą na produkt gotowy tylko część swojej wartości, stąd też im wyższy ich udział, tym więcej cykli produkcyjnych jest niezbędnych do całkowitego odtworzenia majątku [Mańko 2001]. Posiadanie majątku trwałego jest konieczne dla osiągnięcia celów produkcyjnych i ekonomicznych, ale dla prawidłowego funkcjonowania jednostki produkcyjnej jest niezbędne zbudowanie optymalnej struktury organizacyjnej, takiej, w której poszczególne części składowe środków produkcji są dopasowane do siebie, do zadań gospodarczych

² Obliczenia własne na podstawie danych bilansowych Amica S.A oraz Impel.

Tabela 1. Wskaźniki struktury i relacji majątku gospodarstw
Table 1. The indexes of structure and relation of farm assets

Rok Year	Wskaźnik udziału majątku trwałego Index of fixed assets (%)	Wskaźnik udziału majątku obrotowego Index of current assets (%)	Wskaźnik unierucho- mienia majątku Index of assets immobilisation	Wskaźnik produkcyj- ności majątku Index of assets pro- ductivity
F (bydło mleczne – milk)				
2002	88,1	11,5	7,6	36,5
2003	89,0	12,0	7,2	28,8
2004	89,7	11,3	7,8	25,8
2005	89,0	10,9	8,1	21,7
2006	88,4	11,6	7,6	18,3
G (zwierzęta w systemie wypasowym – grazing livestock)				
2002	88,7	11,3	7,9	36,1
2003	88,6	11,4	7,8	36,2
2004	87,0	13,0	6,7	27,4
2005	87,4	12,6	6,9	23,8
2006	86,3	13,7	6,3	17,1
H (zwierzęta ziarnożerne – granivores)				
2002	81,0	19,0	4,3	22,1
2003	82,3	18,3	4,5	18,7
2004	80,8	19,2	4,2	13,6
2005	81,4	18,6	4,3	13,9
2006	78,9	21,0	3,8	10,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Wyniki standardowe... [2003, 2004, 2005, 2006].
Source: own calculation on the basis of: Wyniki standardowe... [2003, 2004, 2005, 2006].

jednostki oraz zasobów siły roboczej. Należy także zauważyć, że poziom uzyskanych wyników ekonomicznych zależy między innymi od tego, na ile posiadany majątek efektywnie wykorzystywany jest cały.

Wskaźnik unieruchomienia majątku w grupie gospodarstw F i G wynosi około 7, a w grupie H około 4 i kilkakrotnie przekroczył wartość postulowaną (1) w odniesieniu do sektora pozarolniczego. Świadczy to o małej elastyczności i niewielkich możliwościach dokonywania zmian restrukturyzacyjnych – mniejszej w gospodarstwach bydłowych oraz większej w gospodarstwach trzodowych i drobiowych. Dominacja majątku trwałego stanowi poważną przeszkodę w podejmowaniu decyzji dostosowawczych, adekwatnych do sygnałów płynących z rynku. Omawiany wskaźnik wykazuje niewielkie zmiany w czasie, zauważalne głównie w gospodarstwach grupy H.

Drugi ze wskaźników, wielokrotnie wyższy od wartości postulowanych w przedsiębiorstwach pozarolniczych, gdzie jego wielkość wynosi 1-2, jest prawie dwukrotnie wyższy w gospodarstwach grupy F i G, w porównaniu z gospodarstwami grupy H, i wynosi odpowiednio około 30 i 15. Choć normą jest, że działalność produkcyjna jest prowadzona w oparciu o majątek rzeczowy, to niski poziom majątku finansowego stanowi na

ogół czynnik zmniejszający możliwości wyboru rozwiązań alternatywnych. Postulowany wzrost tego wskaźnika wskazuje na rozwojowe ukierunkowanie jednostki gospodarczej, inwestującej w majątek produkcyjny. Wskaźnik produktywności w badanych grupach gospodarstw wykazał wyraźny spadek, co może świadczyć o zachowawczych działaniach gospodarstw. Dane te wskazują na pozornie paradoksalną sytuację – z jednej strony jest znana niska rentowność zasobów zaangażowanych w rolnictwie, a z drugiej – nie rośnie ich produktywność w wyniku braku inwestycji finansowych skierowanych na modernizację. Szczególnie jest to widoczne w przypadku gospodarstw drobiowych i trzodowych, w których poziom tego wskaźnika w latach 2002-2006 spadł z 22 do 10.

W toku badań ocenie poddano również strukturę rodzajową majątku trwałego i obrotowego. Wbrew powszechnym poglądom dominującą pozycję majątku trwałego gospodarstw stanowi nie ziemia (15-20%), lecz budynki i budowle (40-60%) oraz maszyny i urządzenia (około 30%) (tab. 2). Zróżnicowanie, w zależności od typu rolniczego gospodarstw, w najmniejszym stopniu dotyczy budynków i maszyn, a w największym stada podstawowego, jako niezbędnego składnika produkcji zwierzęcej.

W ujęciu dynamicznym w gospodarstwach z grup F i G rola ziemi, upraw trwałych i kwot produkcyjnych zwiększała się, natomiast w gospodarstwach grupy H zmniejszała się. Szczególną rolę w produkcji zwierzęcej odgrywa stado podstawowe, które stanowi około 12% majątku rzeczowego w gospodarstwach bydłowych, wykazując względną stabilność, oraz 3% w gospodarstwach trzodowych i drobiowych, gdzie jego udział ma tendencję spadkową.

O ile udział stada podstawowego w rzeczowym majątku trwałym wiąże się ze specyfiką produkcji i cyklem obrotu stada, o tyle udział ziemi jest wynikiem przemian, jakie zaszły po urynkowaniu polskiej gospodarki. Ponadto sytuacja ta świadczy o zróżnicowanej ziemiochłonności produkcji, czego skrajnymi przykładami są gospodarstwa typu G (prowadzące chów zwierząt w systemie wypasowym), wymagające powierzchni pastwiskowej oraz produkcja zwierząt ziarnożernych (typ H), w coraz mniejszym stopniu uzależniona od posiadanych zasobów powierzchni paszowej.

Znaczny stopień uniezależnienia produkcji zwierząt ziarnożernych, tj. zwłaszcza trzody chlewnej i drobiu od powierzchni upraw polowych, stanowiących tradycyjnie źródło zaopatrzenia gospodarstw w pasze, wiąże się z dynamicznym rozwojem rynku pasz w Polsce, wykorzystującego już nie tylko krajowe zasoby zbóż i półproduktów, lecz także czerpiącego z zasobów rynku europejskiego, a nawet światowego. Interesujący jest wzrost udziału budynków i budowli w strukturze aktywów trwałych, obserwowany w gospodarstwach typ H, szczególnie w okresie po wejściu do UE, a zatem w latach 2004-2006. Wzrost udziałów tego składnika aktywów z 22,8% (w 2002 roku) do 40,8% (w 2006 roku) wiąże się nie tylko z dobrą koniunkturą na rynku trzody, szczególnie w okresie do końca 2004 roku i w pierwszym kwartale 2005 roku, kiedy wystąpiło korzystne dla polskiego rynku przesunięcie cyklu świńskiego w Polsce w stosunku do czołowych producentów unijnych, lecz także z uruchomieniem znacznych środków finansowych, przeznaczonych na wsparcie rolnictwa, w których gospodarstwa trzodowe partycypowały w znaczącym stopniu. Inwestycje modernizacyjne umożliwiły nie tylko poprawę podstawowej bazy produkcyjnej, lecz także w znacznym stopniu przyspieszyły dostosowanie tej grupy gospodarstw do wymogów ochrony środowiska naturalnego oraz zapewnienia dobrostanu zwierząt.

Tabela 2. Wskaźniki struktury rzeczowego majątku trwałego
Table 2. The indexes of structure of tangible assets

Rok Year	Rzeczowy majątek trwały – Tangible assets				
	razem total	w tym – including			
		ziemia, uprawy trwale i kwoty produkcji land, permanent crops "as	budynki i budowle buildings	maszyny i urządzenia machinery	stado podstawowe breeding livestock
F (bydło mleczne – milk)					
2002	100,0	15,1	45,3	28,2	11,4
2003	100,0	16,9	43,8	27,0	12,3
2004	100,0	15,0	46,6	27,0	11,4
2005	100,0	18,6	44,9	24,7	11,8
2006	100,0	19,9	44,7	23,9	11,5
G (zwierzęta w systemie wypasowym – grazing livestock)					
2002	100,0	17,7	40,9	28,9	12,4
2003	100,0	15,3	42,4	29,4	13,0
2004	100,0	15,8	46,2	26,6	11,3
2005	100,0	17,8	45,7	25,2	11,3
2006	100,0	19,3	43,5	25,8	11,4
H (zwierzęta ziarnożerne – granivores)					
2002	100,0	15,5	49,4	32,5	3,5
2003	100,0	14,6	46,6	35,1	3,0
2004	100,0	10,6	60,9	26,2	2,3
2005	100,0	9,3	61,8	26,5	2,4
2006	100,0	10,7	61,4	25,2	2,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Wyniki standardowe... [2003, 2004, 2005, 2006].
Source: own calculation on the basis of: Wyniki standardowe... [2003, 2004, 2005, 2006].

Badania Bieniasz i Gołasia [2008], przeprowadzone w podobnym zakresie, również wskazują na to, że aktywa obrotowe stanowią dużą część sumy bilansowej w takich branżach, jak: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo i handel (46-67%), natomiast w pozostałych, w tym szczególnie w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie oraz w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię, gaz i wodę, ich udział jest wyraźnie mniejszy (23-35%).

Spośród omawianych grup gospodarstw największą mobilnością rynkową cieszą się gospodarstwa typ H, w których udział aktywów obrotowych w aktywach ogółem był największy i wynosił około 20%, wobec 10-13% w pozostałych grupach gospodarstw (tab. 3). Do utrzymania tej mobilności przyczyniają się zarówno wielkość stada

Tabela 3. Wskaźniki struktury majątku obrotowego (%)
 Table 3. The indexes of current assets (%)

Rok Year	Majątek obrotowy – Current assets			
	razem total	w tym – including		
		stado obrotowe non-breeding livestock	zapasy produktów stock of agricultural products	pozostałe aktywa bieżące other circulating capital
F (bydło mleczne – milk)				
2002	100,0	31,4	45,6	23,0
2003	100,0	23,1	49,0	27,9
2004	100,0	21,3	45,7	33,0
2005	100,0	23,9	35,7	40,3
2006	100,0	23,6	31,8	44,6
G (zwierzęta w systemie wypasowym – grazing livestock)				
2002	100,0	30,1	46,0	24,0
2003	100,0	28,5	47,9	23,6
2004	100,0	31,2	41,6	27,2
2005	100,0	35,1	33,0	31,9
2006	100,0	31,1	28,8	40,2
H (zwierzęta ziarnożerne – granivores)				
2002	100,0	46,1	31,1	22,8
2003	100,0	38,7	33,4	28,0
2004	100,0	43,6	20,8	35,6
2005	100,0	44,1	19,8	36,1
2006	100,0	37,0	22,1	40,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Wyniki standardowe... [2003, 2004, 2005, 2006].
 Source: own calculation on the basis of: Wyniki standardowe... [2003, 2004, 2005, 2006].

obrotowego, jak i stan zapasów produktów. Specyfika produkcji w tym typie gospodarstw pozwala na relatywnie szybkie zmiany stanu stada obrotowego przy zmianie cen rynkowych oraz umożliwia utrzymywanie zapasów na poziomie o 1/3 niższym niż w pozostałych grupach gospodarstw. Należy zauważyć, że w 2006 roku nastąpiła redukcja stada obrotowego w tej grupie podmiotów i niewielki wzrost zapasów, co wiązało się z początkiem dekoniunktury na rynku trzody.

Wszystkie gospodarstwa, niezależnie od kierunku produkcji, od 2004 roku zanotowały wzrost pozycji pozostałe aktywa bieżące, przy czym można domniemywać, iż wiąże się to w znacznym stopniu z systemem płatności bezpośrednich uruchomionym po wejściu Polski do UE oraz dostępności wielu innych źródeł dotacji i subwencji.

WNIOSKI

Analiza aktywów badanych gospodarstw wskazała zauważalne różnice struktury majątku w zależności od rolniczego typu produkcji. Wskaźnik unieruchomienia majątku w grupie gospodarstw F i G wynosi około 7, a w grupie H około 4 i wykazuje kilkukrotne przekroczenie wartości postulowanej (1) w odniesieniu do sektora pozarolniczego. Świadczy to o małej elastyczności i niewielkich możliwościach dokonywania zmian restrukturyzacyjnych – mniejszej w gospodarstwach o bydłowym typie produkcji oraz większej w gospodarstwach trzodowych i drobiowych.

Wskaźnik produktywności jest prawie dwukrotnie wyższy w gospodarstwach typu F i G w porównaniu z gospodarstwami typu H i wynosi odpowiednio około 30 i 15. Wskaźnik ten w badanych typach gospodarstw wskazuje wyraźny spadek, co może świadczyć o zachowawczych działaniach gospodarstw.

LITERATURA

- Baum R., Wielicki W., 2004. Metoda SWOT jako narzędzie analizy strategicznej przedsiębiorstw agrobiznesu. Wyd. AR, Poznań, 97-100.
- Bieniasz A., Gołaś Z., 2008. Płynność finansowa gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej. *J. Agribus. Rural Dev.* 3(9), 41-52.
- Gabrusewicz 2001. Analiza finansowa przedsiębiorstwa. Wyd. AE, Poznań, 47-68.
- Kulawik J., 1995. Kapitał w rolnictwie. *Studia i Monografie. IERiGŻ*, Warszawa.
- Łęczycki K., 2005. Wybrane problemy klasyfikacji środków trwałych w gospodarstwie rolniczym. *Pam. Puław.* 139, 105-112.
- Mańko 2001. Analiza finansowa gospodarstwa rolniczego. ODR Minikowo, 74.
- Sadowski A., Jankowiak J., Bieńkowski J., 2008. Zużycie majątku trwałego w gospodarstwach rolnych wielkopolski. *Rocz. Nauk. SERiA* 10, 3, 488-493.
- Szymańska E., 2007. Analiza przedsiębiorstwa agrobiznesu. Wyd. Wieś Jutra Sp. z o.o., Warszawa, 37-38.
- Wasilewski M., 2005. Wykorzystanie zasobów kapitałowo-majątkowych w gospodarstwach rolniczych. W: *Zarządzanie wiedzą w agrobiznesie w warunkach polskiego członkostwa w Unii Europejskiej*. Wyd. SGGW, Warszawa, 474-491.
- Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość z 2003 r. 2003. Polski FADN. www.fadn.pl.
- Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość z 2004 r. 2004. Polski FADN. www.fadn.pl.
- Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość z 2005 r. 2005. Polski FADN. www.fadn.pl.
- Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość z 2006 r. 2006. Polski FADN. www.fadn.pl.

ASSETS RELATIONS IN ANIMAL-TYPE FARMS

Summary. In this paper the authors try to diagnose the inner assets of Polish animal farms as a starting point to describe their potential on agricultural market. They are underlining the role of structure and relations of farm assets as a main factor of animals' farm

potential. Analysis of farm assets allow to draw a conclusion of the reaction degree on market changes and this exploration show that the degree really exist in the structure of farm assets has also been identified.

Key words: animal-type farms, stock superiority, structure of assets

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 1.10.2009

Do cytowania – For citation: Kozera M., Stefko O., Jąder K., 2009. Relacje majątkowe w gospodarstwach o zwierzęcych typach rolniczych. J. Agribus. Rural Dev. 4(14), 115-124.